

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr. 2022-56-22B
Rīgā

17.06.2024.

Nr. 6-6/28

Ministru kabinets
pasts@mk.gov.lv

Par izklaides trokšņa tiesisko regulējumu

Tiesībsargs ir izskatījis pārbaudes lietu par izklaides trokšņa tiesiskā regulējuma nepilnībām un sniedz šādu atzinumu.

Faktiskie un juridiskie apstākļi

[1] Jau ilgu laiku sabiedrībā aktuāls ir jautājums, kā mazināt iedzīvotāju miera, t.sk. naktsmiera, traucējumu ar izklaides troksni, ko rada dažādas izklaides vietas (nakts klubi, bāri, diskotēkas, izklaides vietu terases u.c.).¹ Par iedzīvotāju neapmierinātību un vēlmi rast risinājumu liecina, piemēram, izveidotās biedrības “Naktsmieru” aktivitātes,² kā arī sociālajos tīklos ievietotie iedzīvotāju fiksētie pierādījumi par izklaides trokšņa traucējošo raksturu.³ Arī 2024. gada sākumā tiesībsarga veiktā iedzīvotāju aptauja liecina par problemātiku.⁴ No aptaujas izriet, ka vairumā gadījumu tas skar Rīgas valstspilsētas iedzīvotājus (69,7%)⁵, kam seko Bauskas novada, Liepājas un Jūrmalas valstspilsētas, kā arī Aizkraukles novada iedzīvotāji. 80% respondentu ir atzīmējuši, ka ir

¹ Uz šo troksni nav attiecināms izklaides troksnis, kas saskaņots ar vietējo pašvaldību atbilstoši Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likumam.

² <https://naktsmierurigai.org/home/> (aplūkots 29.05.2024.), sk. arī https://ir.lv/2024/05/29/kur-ir-cilveku-ministrija/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMATAAR3XzCXzIA44ni-LO-FBTiitULekY50ga2uuWuXCL5-vNOHRNhUjjQrTHY_aem_AbUyEuKgEIDZp-PYLUZThSU9WhQYaGULNyAEuAO5EutELVvFjOavMFWqW6-uyXspSDtwMDINXzYBNIsSdOyFZn7 (aplūkots 29.05.2024.).

³ Sk. https://www.facebook.com/MjKrst/posts/pfbid0NzW6mM9ZFEMdQYDX8dPQTUPrJ1eDx5ejessgD5zAtYdRdSetwS ZV9pdnhbaVT7J8l?comment_id=990080202499839&reply_comment_id=582190610805173¬if_id=1716965683348566¬if_t=mentions_comment&ref=notif (aplūkots 06.06.2024.).

⁴ Sk. <https://www.tiesibsargs.lv/news/tiesibsarga-aptauja-iezime-tendenci-izklaides-troksnu-problematika-pastav/> (aplūkots 29.05.2024.).

⁵ No 643 aptaujātajiem iedzīvotājiem.

saskārušies ar izklaides troksni savā apdzīvotajā vietā, un no tiem teju 90% respondentu norādīja, ka izklaides troksnis ir ietekmējis viņu naktsmieru – no tiem 65% regulāri, bet 25% dažreiz. Visbiežāk iedzīvotāji ziņo par āra terašu radīto troksni (44%), kam seko bāri (31%), naktsklubi (28%), kafejnīcas (24%) un viesu nami (7%).

[2] Kopš Satversmes tiesas 2014. gada 12. decembra sprieduma lietā Nr. 2013-21-03 naktsmiera traucējums no izklaides trokšņa nav pienācīgi regulēts, t.sk. neparedzot skaidru atbildību par attiecīgu trokšņošanu. Ievērojot minēto un reaģējot uz iedzīvotāju sūdzībām, Saeima 2023. gada 15. jūnijā pieņēma grozījumus Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 11. pantā, paredzot administratīvo atbildību juridiskām personām par sabiedriskās kārtības traucēšanu, t.sk. traucējot personas mieru,⁶ tādējādi cenšoties ar sodoša rakstura normām risināt izklaides trokšņa nelabvēlīgo ietekmi uz iedzīvotāju naktsmieru.

[3] Šo grozījumu anotācijā cita starpā tika konstatēts, ka viens no problēmas iemesliem ir arī samērā neskaidrais tiesiskais regulējums attiecībā uz trokšņošanu.⁷ Līdz ar to jau minēto grozījumu tapšanas laikā, 2023. gada maijā, Ekonomikas ministrijas vadībā tika izveidota starpinstitucionāla darba grupa trokšņa jautājuma vispusīgai izvērtēšanai izklaides vietu darbībā, kurā iesaistījās arī nevalstiskās organizācijas, izklaides vietu pārstāvji un arī tiesībsargs.⁸ Neskatoties uz darba grupas dalībnieku iebildumiem, ekonomikas ministrs 2023. gada 12. decembrī iesniedza Ministru prezidentei ziņojumu⁹, rosinot šādus priekšlikumus: 1) Vides aizsardzības un reģionālas attīstības ministrijai (turpmāk arī – VARAM) izstrādāt normatīvo aktu grozījumus, lai nodrošinātu pašvaldībām deleģējumu vietējā līmenī noteikt nosacījumus skaņu pastiprināšanas ierīču izmantošanai un uzraudzībai; 2) VARAM izveidot starpinstitucionālu darba grupu, lai izstrādātu vadlīnijas pašvaldību regulējumiem; 3) pašvaldībām sadarbībā ar pašvaldības policiju izstrādāt skaidrus, izmērāmus un konkrētus kritērijus/vadlīnijas skaņu pastiprinošo iekārtu izmantošanas

⁶ 2023. gada 15. jūnija likums "Grozījumi Administratīvo sodu likumā par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā". <https://likumi.lv/ta/id/343150>

⁷ Sk. 2023. gada 15. jūnija likuma "Grozījumi Administratīvo sodu likumā par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā" anotāciju.

<https://titania.saeima.lv/LIVS14/saeimalivs14.nsf/0/F7AEC400749ED2FDC22589A4002B16C0?OpenDocument> (aplūkots 29.05.2024.). Līdzīga informācija parādās tiesībsarga veiktajā aptaujā, proti, kā viens no iemesliem, kāpēc problēmu neizdodas atrisināt, iedzīvotāji min nesakārtoto tiesisko regulējumu. Sk.

<https://www.tiesibsargs.lv/news/tiesibsarga-aptauja-iezime-tendenci-izklaides-troksnu-problematika-pastav/> (aplūkots 29.05.2024.).

⁸ Sk. <https://www.tiesibsargs.lv/resource/ieteikumi-izklaides-troksnu-tiesiskajam-rgulejumam/> (aplūkots 30.05.2024.).

⁹ Sk. <https://www.tiesibsargs.lv/resource/ieteikumi-izklaides-troksnu-tiesiskajam-rgulejumam/> (aplūkots 30.05.2024.).

kārtībai. Atbilstoši tiesībsarga rīcībā esošajai informācijai darbs pie minētajiem priekšlikumiem publiskā līmenī aktīvi nenotiek.

[4] 2024. gada 20. februārī Saeimas Juridiskā komisija aktualizēja jautājumu par Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 11. panta piemērošanu.¹⁰ Šajā sēdē jautājums par izklaides trokšņa tiesiskā regulējuma problemātiku tika diskutēts plašākā kontekstā. Tika secināts, ka problēmu risināšanai ir nepieciešami grozījumi normatīvajos aktos, tomēr viedokļi atšķīrās par to, kādi un cik apjomīgi grozījumi ir nepieciešami, un kurai ministrijai jāuzņemas vadošā loma minēto problēmu risināšanā. Viens no risinājumiem ir izstrādāt atsevišķu Sabiedriskās kārtības likumu, kas cita starpā ietvertu deleģējumu pašvaldībām un institūcijām rīkoties, lai novērstu sabiedriskās kārtības traucēšanu. Saeimas Juridiskā komisija 2024. gada 22. februārī vērsās pie Ministru prezidentes ar lūgumu izvērtēt un pieņemt lēmumu par labāku šī procesa organizēšanu, kā arī noteikt atbildīgo ministriju par Sabiedriskās kārtības likumprojekta izstrādi.¹¹ Atbilstoši Ekonomikas ministrijai sniegtajai informācijai, ņemot vērā Saeimas Juridiskā komisijas vēstuli, Ministru prezidente uzdeva vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrei sniegt priekšlikumus problēmjaudājumu risināšanai. Tāpat Ministru prezidente uzdeva VARAM un Ekonomikas ministrijai nepieciešamības gadījumā virzīt jautājumus izskatīšanai Stratēģiskās vadības komitejas sēdē.¹² Atbilstoši tiesībsarga rīcībā esošajai informācijai darbs ar Saeimas Juridiskā komisijas lūgumu publiskā līmenī aktīvi nenotiek.

[5] Tiesībsargs arī konstatē, ka Ekonomikas ministrija, balstoties uz 2023. gada darba grupā veiktajiem secinājumiem, ir izteikusi priekšlikumu likumprojektam "Grozījumi Vides aizsardzības likumā" (21-TA-593).¹³ EM ir aicinājusi VARAM papildināt likuma 1. panta definīcijas pēc 24.¹ punkta ar jaunu definīciju - troksnis no skaņu pastiprinošām iekārtām. Šāda papildu definīcija ir nepieciešama, jo vides trokšņa definīcija šo trokšņa veidu neietver, bet šāds regulējums ir nepieciešams, lai dotu pašvaldībām tiesības regulēt šo jomu ar saistošiem noteikumiem. Vienlaikus EM aicina VARAM izvērtēt, vai būtu nepieciešams papildu deleģējums Pašvaldību likumā saistībā ar deleģējumu izdot saistošos noteikumus, kā arī tiesībām piemērot administratīvos sodus. Atbilstoši Tiesību aktu portāla informācijai minētais likumprojekts Ministru kabinetā iesniegts 2021. gadā un

¹⁰ <https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/17842166ADE5A558C2258AC4002B5D70?OpenDocument> (aplūkots 30.05.2024.).

¹¹ Saeimas Juridiskā komisijas 2024. gada 22. februāra vēstule Nr. 142.1.9/3-14-14/24.

¹² Ekonomikas ministrijas 2024. gada 26. aprīļa vēstule iniciatīvai "Naktsmieru Rīgai" Nr. 3.3-4/2024/1356S.

¹³ Ar šo likumprojektu ir plānots spēkā esošā likuma "Par piesārņojumu" regulējumu pārskatīt un tā normas pārnest citos nozaru likumos. Detalizētāk sk. likumprojekta un tā anotāciju https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/7ec4cf7b-6f6a-498c-b151-75012603cd91. Ekonomikas ministrijas priekšlikumus sk. <https://tapportals.mk.gov.lv/reviews/resolutions/7ab10206-9432-4699-aebc-57e8d0e6d13d> (aplūkots 12.06.2024.).

joprojām ir saskaņošanas stadijā.¹⁴ Savukārt par Ekonomikas ministrijas priekšlikumu akceptēšanu nav lemts.¹⁵

[6] Tādējādi, **kaut arī izklaides trokšņa tiesiskā regulējuma nepilnības valstiskā līmenī ir apzinātas¹⁶**, atzīstot, ka esošais tiesiskais regulējums efektīvi nenodrošina iedzīvotāju tiesības baudīt mieru savā mājoklī, it īpaši naktsmieru, un kaut arī izskan priekšlikumi ar iespējamiem tiesiskiem risinājumiem, **tomēr līdz šim no atbildīgo iestāžu puses nav notikusi izlēmīga rīcība, kas salīdzinoši īsā laika novērstu iedzīvotāju tiesību aizskārumu.**

Tiesībsarga vērtējums

Pamattiesības un izklaides troksnis

[7] No pamattiesību viedokļa jautājums par iedzīvotāju miera, t.sk. naktsmiera, traucēšanu ar izklaides trokšņiem aplūkojams Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 96., 111. un 115. panta tvērumā.

[7.1] Satversme 96. pants nosaka: “Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību.” Kā atzinusi Satversmes tiesa, Satversmes 96. pantā konkretizētās tiesības ir nesaraujami saistītas ar Satversmes ievada ceturtās rindkopas pirmajā teikumā ietverto konstitucionālo aksiomu: Latvija kā demokrātiska tiesiska valsts balstās uz cilvēka cieņu un brīvību. Personas privātā dzīve ir tā cilvēka eksistences sfēra, kurā indivīds kā saprātīga būtne un demokrātiskas tiesiskas valsts augstākā vērtība īsteno savu brīvību. Šī brīvības īstenošana ir personas autonomijas un pašnoteikšanās izpausme, kas veido attiecīgās personas privāto dzīvi.

Tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību nozīmē, ka indivīdam ir tiesības uz savu privāto telpu, ģimenes aizsardzību no nepamatotas iejaukšanās, kā arī tiesības dzīvot pēc sava prāta, saskaņā ar savu būtību un vēlmēm attīstīt un pilnveidot savu personību, tiesības veidot un attīstīt attiecības ar citiem cilvēkiem un ār pasauli, tiesības identificēties ar noteiktu sociālo grupu un

¹⁴ https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/7ec4cf7b-6f6a-498c-b151-75012603cd91 (aplūkots 12.06.2024.).

¹⁵ Sk. likumprojektam "Grozījumi Vides aizsardzības likumā" (21-TA-593) izziņu https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/7ec4cf7b-6f6a-498c-b151-75012603cd91 (aplūkots 12.06.2024.).

¹⁶ Valstiski apzinoties šo problēmu, nepastāv šaubas, ka troksnis, t.sk. izklaides troksnis, ir tāds troksnis, kas ietekmē cilvēka veselību un kaitē tai. Sk. Veselības inspekcijas informāciju, https://www.vi.gov.lv/lv/vides-troksna-vadlinijas?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F, <https://www.vi.gov.lv/lv/nakts-troksna-vadlinijas> (aplūkots 06.06.2024.). Arī Satversmes tiesa ir konstatējusi, ka troksnis kā vides piesārņojums ietekmē tās vides kvalitāti, kurā persona uzturas. Tas, izplatoties apkārtējā vidē, var nodarīt kaitējumu personas veselībai. Līdz ar to tiesības dzīvot labvēlīgā vidē ietver arī tiesības uz veselīgiem vides apstākļiem, sk. Satversmes tiesas 2017. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2017-02-03 16. punktu. Tas kā fakts ir atzīts arī Eiropas Savienības līmenī <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lv/sheet/75/gaisa-un-troksna-piesarnojums> (aplūkots 04.06.2024.).

veidot saziņu ar citiem cilvēkiem, **iespējami minimāli ciešot no valsts vai citu personu iejaukšanās**¹⁷. **Mājoklis** tiek aizsargāts kā **dabisks privātās dzīvas īstenošanas materiāls ietvars**.¹⁸

Satversmes 96. pantā nostiprināto tiesību tvērumu paredz arī Latvijai saistošās Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 8. panta pirmā un otrā daļa.¹⁹ No Satversmes 89. panta izriet likumdevēja mērķis panākt Satversmē ietverto cilvēktiesību normu harmoniju ar starptautisko tiesību normām. Tāpēc Latvijai saistošās starptautiskās cilvēktiesību normas un to piemērošanas prakse konstitucionālo tiesību līmenī var kalpot par konkretizācijas līdzekli, lai noteiktu Satversmē ietverto pamattiesību un demokrātiskas tiesiskas valsts principu saturu un apjomu, ciktāl tas nenoved pie Satversmē ietverto pamattiesību aizsardzības samazināšanas.²⁰

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk arī – ECT) vairākās lietās ir atzinusi, ka Konvencijas 8. pants aizsargā indivīda tiesības uz privātās un ģimenes dzīves, mājokļa un sarakstes neaizskaramību. Māja parasti ir vieta, fiziski noteikta teritorija, kur attīstās privātā un ģimenes dzīve. **Indivīdam ir tiesības uz cieņu pret savu mājokli, kas nozīmē ne tikai tiesības uz faktisko fizisko zonu, bet arī šīs teritorijas klusumu. Tiesību uz mājokļa neaizskaramību pārkāpumi** neaprobežojas tikai ar konkrētiem vai fiziskiem pārkāpumiem, piemēram, neatļautu ienākšanu personas mājās, bet **ietver arī tādus pārkāpumus, kas nav konkrēti vai fiziski, piemēram, troksnis, emisijas, smaržas vai cita veida iejaukšanos. Nopietns pārkāpums** var izraisīt personas tiesību uz mājokļa neaizskaramību pārkāpumu, **ja tas liedz šai personai izmantot savas mājas ērtības.**²¹

ECT, analizējot, vai ir pārkāptas ar Konvencijas 8. pantu aizsargātās indivīda tiesības uz privātās un ģimenes dzīves un mājokļa neaizskaramību, noskaidro, vai trokšņa radītais traucējums ir sasniedzis minimālo smaguma pakāpi, kas nepieciešama, lai tas būtu 8. panta pārkāpums. Piemēram, lietā MORENO GÓMEZ pret Spāniju (2005) un lietā Oluić pret Horvātiju (2010) ECT, konstatējot faktu, ka

¹⁷ Sk. Satversmes tiesas 2009. gada 23. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2008-42-01 8. un 9. punktu un 2019. gada 5. decembra sprieduma lietā Nr. 2019-01-01 16.1.punktu.

¹⁸ Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. (S. Meieres, I. Čepānes 115.panta komentārs), prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 263. lpp.

¹⁹ Konvencijas 8. pants nosaka: "1. Ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un korespondences neaizskaramību. 2. Sabiedriskās institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumos, kas paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizstāvētu valsts drošības, sabiedriskās kārtības vai valsts labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai morāli, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības."

²⁰ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020.gada 16.jūlija sprieduma lietā Nr.2019-25-03 18.punktu.

²¹ ECT spriedums lietā MORENO GÓMEZ pret Spāniju (2005), 53. punkts. ECT spriedums lietā Oluić pret Horvātiju (2010), 44. punkts. ECT spriedums lietā UDOVIČIĆ pret Horvātiju (2014), 136. punkts. ECT spriedums lietā CUENCA ZARZOSO pret Spāniju (2018).

prasītāji dzīvo tādā teritorijā (mājā), kas neapšaubāmi ir pakļauta traucējumiem nakts laikā, un to, ka trokšņa pārsniegums tika konstatēts naktī un ārpus atļautā trokšņa līmeņa, tam turpinoties vairāku gadu garumā, atzina Konvencijas 8. pantā aizsargāto tiesību pārkāpumu.²² Savukārt, lietā CUENCA ZARZOSO pret Spāniju, ECT vērtēja līdzīgus apstākļus, kādi bija lietā MORENO GÓMEZ pret Spāniju, cita starpā pievēršot uzmanību pašvaldības noteikto trokšņa ierobežojumu pietiekamībai Konvencijas 8. panta garantēto tiesību nodrošināšanas kontekstā. ECT atzina, ka pašvaldība ir veikusi dažādus pasākumus, lai atrisinātu trokšņa piesārņojuma problēmu teritorijā, kurā dzīvoja prasītāja. Pašvaldība ir pieņēmusi tādus vispārējus pasākumus kā tiesību aktu, ar kuru apkaime atzīta par akustiski piesātinātu zonu un, it īpaši attiecībā uz prasītāju, izklaides vietā, kas atrodas prasītājas ēkas pagrabstāvā, izdeva tiesību aktu, ar kuru uzdots uzstādīt trokšņa ierobežotājus, kam principā bija jābūt pietiekamam, lai nodrošinātu garantēto tiesību ievērošanu. Tomēr ECT atzina, ka šajā konkrētajā gadījumā šie pasākumi nebija pietiekami, jo trokšņa pieļaujamais līmenis tika pārsniegts katru dienu nakts laikā. ECT neatzina par attaisnojošiem apstākļus, ka tika piemēroti sodi un kopējais pārkāpumu skaits bija samazinājies. Šos secinājumus ECT pamatoja ar atziņu, ka noteikumiem par garantēto tiesību aizsardzību nav jēgas, ja tie netiek pienācīgi īstenoti, Konvencijas mērķis ir aizsargāt efektīvas, nevis iluzoras tiesības un sankciju sistēmas pastāvēšana nav pietiekama, ja to nepiemēro savlaicīgi un efektīvi.²³

No minētajām ECT lietām secināms, ka, vērtējot, vai trokšņa radītais traucējums ir sasniedzis minimālo smaguma pakāpi, lai varētu atzīt, ka ir pārkāptas ar Konvencijas 8. pantu aizsargātās indivīda tiesības uz privātās un ģimenes dzīves un mājokļa neaizskaramību, jānoskaidro katrā konkrētajā gadījumā vairāku apstākļu kopums, t.sk.:

- 1) vai valsts, izpildot pozitīvo pienākumu, ir pieņēmusi tiesisko regulējumu, kas paredz mehānismu, kura ietvaros tiek nodrošinātas indivīda tiesības uz privātās un ģimenes dzīves un mājokļa neaizskaramību no izklaides trokšņa;
- 2) vai valsts izveidotais tiesiskais mehānisms tiek pietiekami efektīvi piemērots;
- 3) vai dzīvesvieta (mājoklis) atrodas izklaides trokšņa iedarbības teritorijā;
- 4) vai izklaides troksnis tiek pārsniegts saskaņā ar valsts noteiktajām prasībām;
- 5) vai izklaides troksnis traucē naktsmieru;
- 6) cik ilgā laikā posmā notiek naktsmiera traucējums;
- 7) vai tas atstāj ietekmi uz veselību.

²² ECT spriedums lietā MORENO GÓMEZ pret Spāniju (2005), 58-60. punkts. Analogiskus secinājumus ECT izdarīja spriedums lietā Oluić pret Horvātiju (2010), 62. punkts.

²³ ECT spriedums lietā CUENCA ZARZOSO pret Spāniju (2018), 50.-51. punkts.

Vienlaikus ECT ir atzinusi, ka, lai gan Konvencijas 8. panta mērķis būtībā ir aizsargāt indivīdu no valsts iestāžu patvaļīgas iejaukšanās, tas var ietvert šo iestāžu veiktos pasākumus, lai nodrošinātu privātās dzīves neaizskaramību pat indivīdu savstarpējo attiecību jomā.²⁴ Neatkarīgi no tā, vai lieta ir analizēta kā pozitīvs valsts pienākums veikt saprātīgus un piemērotus pasākumus, lai nodrošinātu pieteikuma iesniedzēju tiesības saskaņā ar 8. panta pirmo daļu, vai valsts iestādes iejaukšanās, kas ir attaisnojama saskaņā ar šī panta otro daļu, piemērojami principi ir lielā mērā līdzīgi. Abos gadījumos **ir jāņem vērā taisnīgs līdzsvars, kas jāpanāk starp indivīda un visas kopienas konkurējošām interesēm.**²⁵

Šīs pārbaudes lietas kontekstā būtiski uzsvērt ECT atziņu, ka Konvencijas mērķis ir garantēt “praktiskas un efektīvas”, nevis “teorētiskas vai iluzoriskas” tiesības.²⁶ Līdzīgus secinājumus ir izdarījusi Satversmes tiesa, ka Satversmē noteiktās **pamattiesības nedrīkst būt deklaratīvas. Ir jānodrošina arī to praktiska īstenošana.**²⁷ Turklāt attiecībā uz mājojļa un privātās dzīves neaizskaramību no trokšņa ECT judikatūrā ir atzīts, ka **sankciju sistēmas pastāvēšana nav pietiekama, ja to nepiemēro savlaicīgi un efektīvi.**²⁸

No minētā izriet, ka valstij ir pienākums pienācīgi aizsargāt personas tiesības uz mājojļa neaizskaramību kā dabisku privātās un ģimenes dzīves elementu no citu personu iejaukšanās šo tiesību īstenošanā, t.sk. no privātpersonu iejaukšanās trokšņa veidā. Valstij cita starp ir jāpanāk taisnīgs līdzsvars starp indivīda un visas kopienas konkurējošām interesēm.

Tiesību doktrīnā un ECT judikatūrā atzīts, ka smags piesārņojums var ietekmēt indivīda labsajūtu un traucēt baudīt mājojli tādā veidā, kas ietekmē arī privāto un ģimenes dzīvi.²⁹ Šajā aspektā Satversmes 96. un 115. pantā paredzētās tiesības robežojas.³⁰

[7.2] Satversmes 115. pants nosaka: “Valsts aizsargā ikviena tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, sniedzot ziņas par vides stāvokli un rūpējoties par tās saglabāšanu un uzlabošanu.” No minētās

²⁴ ECT spriedums lietā CUENCA ZARZOSO pret Spāniju (2018), 55. punkts.

²⁵ ECT spriedums lietā CUENCA ZARZOSO pret Spāniju (2018), 55. punkts.

²⁶ ECT spriedums lietā MORENO GÓMEZ pret Spāniju (2005), 56. punkts. ECT spriedums lietā CUENCA ZARZOSO pret Spāniju (2018), 51. punkts.

²⁷ Satversmes tiesas 2008. gada 9. maija sprieduma lietā Nr. 2007-24-01, 12. punkts

²⁸ ECT spriedums lietā CUENCA ZARZOSO pret Spāniju (2018), 51. punkts.

²⁹ Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. (S. Meieres, I. Čepānes 115.panta komentārs), prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 264. lpp. Sk. arī ECT spriedums lietā MORENO GÓMEZ pret Spāniju (2005), 54. punkts.

³⁰ Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. (S.Meieres, I.Čepānes 115.panta komentārs), prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 264. lpp.

tiesību normas izriet divi būtiski satura elementi: 1) valstij³¹ ir konstitucionāls pienākums aizsargāt vidi un 2) personai ir subjektīvās tiesības dzīvot labvēlīgā vidē³². Lai aizsargātu vidi un ievērotu subjektīvās tiesības uz vidi, **valstij ir pienākums atturēties no vidi degradējošu darbību veikšanas, kā arī pieņemt tādu vides politiku, kas veicina dabas vides saglabāšanu un vides kvalitātes uzlabošanu. Valstij ir arī pienākums pasargāt cilvēkus no vides riska, ko rada ne tikai valsts, bet arī privātpersona.** Tiesību dzīvot labvēlīgā vidē materiālā dimensija paredz tiesības dzīvot vidē, kuras stāvoklis neapdraud personas veselību un labklājību. Satversmes 115. pants ietver personas veselības un labklājības nemateriālo aspektu³³.

[7.3.] Satversmes 111. pants paredz: “Valsts aizsargā cilvēku veselību un garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu.” Satversmes tiesas ir atzinusi, ka Satversmes 111. pantā ietvertās tiesības uz veselību citstarp ietver arī tiesības uz veselīgiem vides apstākļiem.³⁴ Arī tiesību doktrīnā ir atzīts, ka no Satversmes 111. pantā nostiprināto tiesību uz veselības aizsardzību tvērumā iekļaujas arī cilvēka tiesības dzīvot labvēlīgā vidē. Šajā sakarā šīs tiesības ir saistāmas ar valsts pienākumu izveidot atbilstošu veselības aizsardzības sistēmu. Tādējādi **tiesībām uz veselību atbilst valsts pienākums gādāt par veselības aprūpes iestāžu, pakalpojumu, aprīkojuma un zāļu esamību un pieejamību, kā arī citiem apstākļiem, kas ietekmē personu iespēju sasniegt visaugstāko veselības līmeni**³⁵.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka par būtisku personas tiesību uz veselību aspektu atzīstams ir valsts pienākumu aizsargāt personu no citu privātpersonu iejaukšanās šo pamattiesību īstenošanā. Tāpat valstij ir jāveic konkrēti pasākumi, lai persona varētu īstenot savas tiesības uz veselību. Tas cita starpā nozīmē valsts pienākumu aizsargāt vienu personu grupu no citas personu grupas darbību rezultātā radītas kaitīgas ietekmes uz veselību.³⁶

³¹Ar terminu “valsts” ir saprotamas arī pašvaldības un citas atvasinātās publisko tiesību juridiskās personas, kurām kopīgi ar valsts pārvaldes iestādēm ir pienākums aizsargāt ikviena tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, rūpējoties par tās saglabāšanu un uzlabošanu. Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības S.Meiere, I.Čepāne, 115.panta komentārs, 727.lpp.

³²Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. (S.Meieres, I.Čepānes 115.panta komentārs), prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 727.lpp. Papildus jānorāda, ka tiesību doktrīnā Satversmes 115. pantā nostiprinātās tiesības dzīvot labvēlīgā vidē vēsturiski ir saistītas ar tiesībām uz veselību, sk. Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. (S.Meieres, I.Čepānes 115.panta komentārs), prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 719.lpp.

³³Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. (S.Meieres, I.Čepānes 115.panta komentārs), prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 730.lpp.

³⁴ Sk. Satversmes tiesas 2017. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2017-02-03 16. punktu.

³⁵Atziņas sk. Satversmes tiesas 2002.gada 22.oktobra sprieduma lietā Nr.2002-04-03 secinājumu daļas 1.punktā, 2004.gada 23.aprīļa sprieduma lietā Nr.2003-15-0106 6.punktā, 2008.gada 29.septembra sprieduma lietā Nr.2008-37-03 11.punktā, 2013.gada 9.aprīļa spriedums lietā Nr.2012-14-03 12.punktā.

³⁶ Sk. Satversmes tiesas 2017. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2017-02-03 16. punktu.

[7.4] No Satversmes 115. panta un 111. panta normām izriet, ka no pamattiesību viedokļa valstij ir pienākums veicināt vides kvalitātes uzlabošanu, lai aizsargātu un nodrošinātu cilvēku tiesības uz veselību, kā arī gādātu par personu iespēju sasniegt visaugstāko veselības līmeni. Pienākums aizsargāt tiesības uz veselību nozīmē, ka valstij ir jāaizsargā persona no citu privātpersonu iejaukšanās tās pamattiesību realizācijā. Savukārt pienākums nodrošināt tiesības uz veselību nozīmē, ka valstij ir jāveic konkrēti pasākumi pamattiesību īstenošanai³⁷. Satversmes 111. pants un 115. pants nenoteic, kādā veidā valstij ir jā rūpējas par tiesībām uz veselību un tiesībām uz dzīvi labvēlīgā vidē, tādēļ likumdevējam ir rīcības brīvība izvēlēties šā pienākuma izpildei piemērotākos līdzekļus, paredzot tos ārējos normatīvajos aktos³⁸.

Līdz ar to no Satversmes 115. panta un 111. panta izrietošais valsts pozitīvais pienākums trokšņa jomā ir skatāms ciešā savstarpējā kopsakarā. Uz to norāda arī Satversmes tiesa, atzīstot – lai gan Satversmes 111. un 115. pantos valsts pienākums personas veselības aizsardzības jomā ir noteikts atšķirīgi, tomēr uz personas veselības aizsardzību no vides piesārņojuma – trokšņa – ir attiecināmas abas šīs pamattiesības.³⁹ Turklāt demokrātiskā tiesiskā valstī pienācīgi veikti pozitīvie pasākumi, kas tai izriet no personas tiesībām uz veselību un tiesībām dzīvot labvēlīgā vidē, ir tādi, kur tiesību normas pieņēmeja veiktais izvērtējums visupirms ir vērst uz cilvēka kā augstākās vērtības aizsardzību. Tās ietver arī cilvēka cieņu kā vērtību, kas vienlaikus ir gan jāaizsargā, gan jānodrošina.⁴⁰ Līdz ar to likumdevējam uz vidi jāraugās no “antropocentriska” viedokļa, proti, kā uz cilvēka vidi jeb tādu vidi, kas nepieciešama cilvēka izdzīvošanai un vajadzību apmierināšanai. Tiesības dzīvot labvēlīgā vidē primāri aizsargā personu, tās intereses, proti, personas iespējas dzīvot tādā vidē, kurā tā var pilnvērtīgi, cilvēka cieņai atbilstoši funkcionēt un attīstīties.⁴¹

Valsts pozitīvā pienākuma izpilde izklaides trokšņa jomā

[8] Lai pārbaudītu, vai valsts ir izpildījusi pozitīvos pienākumus, kas tai izriet no personas tiesībām uz mājokļa neaizskaramību, no personas tiesībām uz veselību un no personas tiesībām dzīvot labvēlīgā vidē, jāizvērtē:

³⁷Sk. Satversmes tiesas 2002. gada 22. oktobra sprieduma lietā Nr.2002-04-03 secinājumu daļas 1.punktu, 2004.gada 23. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2003-15-0106 6. punktu un 2008. gada 29. septembra sprieduma lietā Nr. 2008-37-03 12.1.2. punktu.

³⁸Sk. Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. (S. Meieres, I. Čepānes 115. panta komentārs), prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 727.lpp.

³⁹ Sk. Satversmes tiesas 2017. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2017-02-03 16. punktu.

⁴⁰ Sk. Satversmes tiesas 2017. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2017-02-03 19.1. punktu.

⁴¹ Sk. Satversmes tiesas 2017. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2017-02-03 19.1. punktu, kā arī sk., piemēram, Satversmes tiesas 2008. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. 2008-03-03 17.1. punktu.

- 1) vai valsts ir veikusi pasākumus, kas vērsti uz šo pamattiesību nodrošināšanu un aizsardzību;
- 2) vai pasākumi ir veikti pienācīgā kārtībā.

Savukārt, lai izvērtētu, vai šie pasākumi veikti pienācīgā kārtībā, ir jāpārbauda:

- 1) vai, aizsargājot personas tiesības uz veselību, ir ievēroti vides tiesību principi;
- 2) vai ir panākts taisnīgs līdzsvars starp iesaistīto personu interesēm;⁴²
- 3) vai, aizsargājot personas tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi, un mājokļa neaizskaramību, ir ievēroti principi, kas izriet no šo tiesību būtības.⁴³

Ņemot vērā, ka no Satversmes 96., 111. un 115. panta izrietošais valsts pozitīvais pienākums visās šajās normās vienoti ir vērsts uz tiesiskās vides uzlabošanu, kas atbilstu attiecīgo pamattiesību prasībām, līdz ar to efektivitātes nolūkos turpmākā izklaides trokšņa tiesiskā regulējuma analīze tiek vērtēta visu minēto Satversmes normu gaismā.

[9] Vērtējot, vai un kā valsts ir izpildījusi no Satversmes 96., 111. un 115. panta izrietošo pozitīvo pienākumu izklaides vietu radīto izklaides trokšņa seku mazināšanā un iedzīvotāju tiesību uz privāto un mājokļa tiesību nodrošināšanu, konstatējams, ka viens no risinājumiem, ko likumdevējs ir ieviesis, ir jau minētie 2023. gada 15. jūnija grozījumi Administratīvo sodu likumā par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā, paredzot administratīvo atbildību un sodu juridiskām personām par sabiedriskās kārtības traucēšanu, t.sk. traucējot personas mieru.⁴⁴ Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 11. panta pirmā daļa paredz, ka: "Par sabiedriskās kārtības traucēšanu, pārkāpjot vispārpieņemtās uzvedības normas un traucējot personas mieru, iestādes, komersanta vai citas institūcijas darbu vai apdraudot savu vai citu personu drošību, piemēro brīdinājumu vai naudas sodu fiziskajai personai līdz simt naudas soda vienībām, bet juridiskajai personai — līdz tūkstoš naudas soda vienībām."

Ar šādu tiesisko regulējumu likumdevējs ir lēmis, ka izklaides trokšņa problemātika vismaz no sodīšanas viedokļa ir risināma kā sabiedriskās kārtības jautājums. No publiskām diskusijām izriet, ka praksē šis tiesiskais regulējums vairumā gadījumu tiek izmatots kā vienīgais izklaides trokšņa kontroles un uzraudzības mehānisms. Turklāt pastāv viedoklis, ka izklaides trokšņa jautājumi

⁴² Sk. Satversmes tiesas 2017. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2017-02-03 17. punktu.

⁴³ Sk. metodoloģiju ECT sprieduma lietā MORENO GÓMEZ pret Spāniju (2005) "B" daļā; ECT spriedums lietā CUENCA ZARZOSO pret Spāniju (2018) "B" daļā.

⁴⁴ 2023. gada 15. jūnija likums "Grozījumi Administratīvo sodu likumā par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā", <https://likumi.lv/ta/id/343150> (aplūkots 29.05.2024.).

netiek regulēti ar likuma "Par piesārņojumu" un Ministru kabineta 2014. gada 7. janvāra noteikumu Nr. 16 "Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība" (turpmāk arī – Noteikumi Nr. 16) normām, jo tās regulē vides troksni.⁴⁵

[10] **Lai noskaidrotu, vai valsts ir veikusi pasākumus, kas vērsti uz no Satversmes 96., 111. un 115. panta izrietošo pamattiesību nodrošināšanu un aizsardzību**, nepieciešams noskaidrot, vai minētais viedoklis ir pamatots. Līdz ar to **noskaidrojams likuma "Par piesārņojumu" un Noteikumu Nr. 16 tvērums attiecībā uz izklaides troksni.**

[10.1] Tiesībsargs konstatē, ka trokšņa tiesiskā regulējuma tvērums un tā attīstību atspoguļo likuma "Par piesārņojumu" attīstība laika gaitā, līdz ar to trokšņa tiesiskā regulējuma tvērums ir aplūkojams caur šī likuma vēsturisko attīstību.

[10.1.1] Vispirms atzīmējams, ka likums "Par piesārņojumu" tā sākotnējā redakcijā troksni regulēja kā emisijas daļu, proti, kā izplūdi no stacionāra vai difūza piesārņojuma avota, kura rodas, veicot piesārņojošu darbību, un ietekmē vai var ietekmēt vidi. Cita starpā likumdevējs deleģēja Ministru kabinetam 1) līdz 2003. gada 1. janvārim izdod noteikumus par trokšņa emisiju no iekārtām, kuras izmanto ārpus telpām un 2) **noteikt kvalitātes normatīvus gaisam**, virszemes ūdeņiem, pazemes ūdeņiem un augsnei, **norādot augstāko un zemāko pieļaujamo līmeni vai raksturlielumus vielu, trokšņu**, organismu vai citu vidi ietekmējošu faktoru **klātbūtnei vidē**.⁴⁶ No sākotnējā tiesiskā regulējuma izriet, ka **likumdevēja iecere bija noregulēt jebkura trokšņa kvalitātes normatīvus kā vides faktoru.**

Būtiski atzīmēt, ka kopš likuma "Par piesārņojumu" pieņemšanas ir palicis nemainīgs šā likuma mērķa definējums, proti, 2. pantā ir noteikts visaptverošs šā likuma mērķis - novērst vai mazināt piesārņojuma dēļ cilvēku veselībai, īpašumam un videi nodarīto kaitējumu, novērst kaitējuma radītās sekas, un papildus tam šī panta 1. punktā ir noteikts papildu mērķis - novērst piesārņojošu darbību izraisīta piesārņojuma rašanos vai, ja tas nav iespējams, samazināt emisiju augsnē, ūdenī un gaisā. Vienlaikus jāuzsver, ka mērķa formulējumā iekļautie jēdzieni laika gaitā ir pilnveidoti, tādējādi mainot arī mērķa saturisko tvērums, t.sk. attiecībā uz trokšņa piesārņojumu.⁴⁷ No šī

⁴⁵ Sk. salīdzinājumam VARAM 2022. gada 20. oktobra vēstuli Rīgas valstspilsētas pašvaldībai Nr. 1-132/7251, VARAM 2023. gada 23. februāra vēstule tiesībsargam Nr. 1-132/1120.

⁴⁶ Sk. likuma "Par piesārņojumu" sākotnējās redakcijas 1. panta 3.punktu, 12. panta otrās daļas 2. punktu, pārejas noteikumu 4. punktu, <https://likumi.lv/ta/id/6075/redakcijas-datums/2001/07/01>

⁴⁷ Piemēram, likuma "Par piesārņojumu" 1. panta 6. punkts paredz, ka "**piesārņojoša darbība**" ir augsnes, zemes dziļu, ūdens, gaisa, **iekārtu vai ēku un citu stacionāru objektu izmantošana, kas var radīt vides piesārņojumu** vai avāriju risku, kā arī darbība, kas tiek veikta piesārņotā vietā un var izraisīt piesārņojuma izplatīšanos. Savukārt "**piesārņojums**" ir **cilvēka rīcības izraisīta** vielu, vibrācijas, siltuma vai **trokšņa tieša vai netieša novadīšana gaisā**, ūdenī vai zemē, **kam**

mērķa formulējuma secināms, ka **likuma "Par piesārņojumu" mērķis ir novērst vai mazināt visu piesārņojuma veidu, t.sk. trokšņa, kaitīgās sekas un ietekmi uz cilvēku veselību.**

[10.1.2] Ar 2003. gada 18. decembra grozījumiem likumā "Par piesārņojumu" tika pārņemta 2002. gada 25. jūnija Eiropas Parlaments un Padome Direktīva 2002/49/EK par vides trokšņa novērtēšanu un pārvaldību⁴⁸ (turpmāk arī - Vides trokšņa pārvaldības direktīva), papildinot likumu "Par piesārņojumu" ar detalizētākiem noteikumiem attiecībā uz vides troksni.

Būtiski atzīmēt, ka likuma "Par piesārņojumu" 1. pants tika papildināts ar 16. punktu, definējot "vides troksni". Tas ir nevēlams vai kaitīgs cilvēka darbības radīts āra troksnis, piemēram, troksnis, ko rada transportlīdzekļi, ceļu satiksme, dzelzceļa satiksme, gaisa satiksme, troksnis, kas rodas rūpnieciskās darbības zonās, kā arī troksnis, ko rada šā likuma 1.pielikumā minētās piesārņojošās darbības (iekārtas). Papildus tam likums "Par piesārņojumu" tika papildināts ar 18.¹ pantu šādā redakcijā:

"18.¹ pants. Vides trokšņa novērtēšana un samazināšana

(1) Trokšņa kartēšanu, trokšņa stratēģiskās kartes un rīcības plāna trokšņa samazināšanai izstrādi un ieviešanu aglomerācijās nodrošina attiecīgā pašvaldība. Ja aglomerācijas teritorijā ir vairākas pašvaldības, tās sadarbojas, veicot trokšņa kartēšanu un izstrādājot kopīgu rīcības plānu trokšņa samazināšanai.

(2) Trokšņa kartēšanu, trokšņa stratēģiskās kartes un rīcības plāna trokšņa samazināšanai izstrādi un ieviešanu attiecībā uz autoceļiem un dzelzceļa līnijām, kā arī lidostām, kurās satiksmes intensitāte ir vairāk nekā 50 000 gaisakuģu gadā, nodrošina Satiksmes ministrija.

(3) Ministru kabinets nosaka:

- 1) trokšņa rādītājus, to piemērošanas kārtību un novērtēšanas metodes;
- 2) prasības un termiņus trokšņa kartēšanai, kā arī trokšņa stratēģisko karšu un rīcības plāna trokšņa samazināšanai izstrādei;
- 3) vides trokšņa radīto kaitīgo seku novērtēšanas metodes;
- 4) kārtību, kādā īstenojama sadarbība ar kaimiņvalstīm vides trokšņa novērtēšanā un samazināšanā (ja novērota pārrobežu ietekme);

var būt kaitīga ietekme uz cilvēku veselību vai vidi un kas var radīt kaitējumu īpašumam vai ietekmēt dabas resursu izmantošanu un cita veida likumīgu vides izmantošanu (likuma "Par piesārņojumu" 1. panta 7. punkts).

⁴⁸Sk. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32002L0049>. Vides trokšņa pārvaldības direktīvas 1. un 3. panta "b" apakšpunkts paredzēja, ka šīs direktīvas mērķis ir formulēt kopēju pieeju, lai prioritārās jomās nepieļautu, novērstu vai samazinātu kaitīgās sekas (negatīvu ietekmi uz cilvēka veselību).

5) sabiedrībai un Eiropas Komisijai sniedzamo informāciju par vides troksni, tās sniegšanas kārtību un termiņus, kā arī kārtību, kādā sabiedrība tiek iesaistīta rīcības plāna trokšņa samazināšanai izstrādē.

(4) Apdzīvotajām vietām, autoceļiem, dzelzceļa līnijām un lidostām, kuru attiecīgie rādītāji ir mazāki, nekā minēts šā likuma pārejas noteikumu 10. vai 11.punktā, šā panta pirmajā un otrajā daļā minētās institūcijas var veikt trokšņa kartēšanu, izstrādāt un ieviest trokšņa stratēģiskās kartes un rīcības plānu trokšņa samazināšanai atbilstoši šajā likumā un citos normatīvajos aktos par vides aizsardzību paredzētajiem nosacījumiem."

[10.1.3] Ar 2005. gada 27. janvāra grozījumiem likuma "Par piesārņojumu" 49. pantā tika noteikta trokšņa robežlielumu ievērošanas kontroles noteikumi, paredzot ka trokšņa robežlielumu ievērošanu kontrolē Veselības inspekcija, kā arī attiecīgās pašvaldības institūcijas, kurām pašvaldība ir deleģējusi minēto funkciju.⁴⁹

[10.1.4] Savukārt ar 2009. gada 10. decembra likuma "Par piesārņojumu"⁵⁰ grozījumiem likuma tvērums tika paplašināts, papildinot likuma 1. pantu ar 12.¹ punktu ar termina "**troksnis**" definīciju. Tas ir **gaisa vidē nevēlamas, traucējošas visu veidu skaņas, kas rada diskomfortu, ietekmē dzirdi un traucē akustisko saziņu.**

Papildus tam ar šiem grozījumiem **līdzšinējo 18.¹ panta nosaukumu "18.¹ pants. Vides trokšņa novērtēšana un samazināšana" likumdevējs noteica šādā redakcijā: "18.¹ pants. Trokšņa novērtēšana un samazināšana".** Šo grozījumu anotācijā norādīts, ka likumprojektā paredzēti grozījumi, lai būtu noteiktas prasības ne tikai vides troksnim, bet arī prasības troksnim dzīvojamā un publisko ēku telpās.⁵¹ Būtiski uzsvērt likuma "Par piesārņojumu" 18.¹ pants, izņemot nosaukumu, saturiski netika mainīts. Līdz ar to secināms, ka ar šiem grozījumiem **likumdevējs paplašināja tieši likuma "Par piesārņojumu" 18.¹ panta trešajā daļā ietvertā deleģējuma Ministru kabinetam tvērumu** (dodot tiesības regulēt visa veida trokšņu rādītājus, to piemērošanas kārtību un novērtēšanas metodes), jo minētā panta pirmā, otrā un ceturtā daļa attiecināma uz vides trokšņa regulējumu.

⁴⁹ Sk. 2005. gada 27. janvāra likums "Grozījumi likumā "Par piesārņojumu"" <https://likumi.lv/ta/id/101570>

⁵⁰ <https://likumi.lv/ta/id/203000>

⁵¹ <https://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/9A74DC4255DF584EC225762B003E0987?OpenDocument> (aplūkots 04.06.2024.).

Atzīmējams, ka likuma "Par piesārņojumu" 18.¹ panta trešā daļa kopš 2009. gada ir grozīta vienu reizi – 2022. gada 14. jūlijā, papildinot to ar jaunu 6. punktu, kas Ministru kabinetam dod tiesības noteikt prasības un kārtību satiksmes un rūpniecisko objektu radītā vides trokšņa novērtēšanai.⁵²

Šie grozījumi paplašina valsts regulējuma iespējas attiecībā satiksmes un rūpniecisko objektu radīto vides troksni papildus Vides trokšņa pārvaldības direktīvā noteiktajam prasību minimumam.⁵³ **Tādējādi šie grozījumi neietekmē likuma "Par piesārņojumu" 18.¹ panta trešajā daļā likumdevēja noteikto plašo deleģējumu.**

Ņemot vērā likuma "Par piesārņojumu" 18.¹ panta trešās daļas saturu, **izklaides troksni Ministru kabinetam ir tiesības regulēt likuma "Par piesārņojumu" 18.¹ panta trešās daļas 1.punkta ietvaros** (Ministru kabinets nosaka trokšņa rādītājus, to piemērošanas kārtību un novērtēšanas metodes).⁵⁴

Satversmes tiesa, 2017.gadā vērtējot likuma "Par piesārņojumu" 18.¹ panta trešās daļas 1.punktā nostiprināto deleģējumu, ir atzinusi: "Likumdevējs Ministru kabinetam ir piešķīris rīcības brīvību noteikt tādus pasākumus un pieļaujamus robežlielumus, kas palīdzētu novērst vai samazināt trokšņa iedarbību uz cilvēkiem un tādējādi mazināt trokšņa radītās kaitīgās sekas."⁵⁵ Tāpat atzīmējams, ka Satversmes tiesa 2017. gada 19. decembra spriedumā lietā Nr. 2017-02-03, analizējot Ministru kabineta pilnvarojuma īstenošanu attiecībā uz mototrašu trokšņiem, atzina: "Atbilstoši dotajam pilnvarojumam Ministru kabinets ir izvēlējies kompleksu konkrētās situācijas risinājumu, citstarp šo noteikumu 2. pielikuma 2. punktā nosakot konkrētus vides trokšņa robežlielumus, to piemērošanas kārtību un novērtēšanas metodes."⁵⁶ No minētā secināms, ka atbilstoši likuma "Par piesārņojumu" 18.¹ panta trešās daļas pilnvarojumam Ministru kabinets ir tiesīgs izvēlēties kompleksu konkrētās situācijas risinājumu.

[10.1.5] Ar 2013. gada 31. janvāra grozījumiem likumā "Par piesārņojumu" tika precizēts 1. panta 7. punktā jēdziens "piesārņojums", t.sk. nosakot, ka troksnis (tā plašākā nozīmē) ir piesārņojums. Grozījumi paredzēja, ka **"piesārņojums" ir cilvēka rīcības izraisīta vielu, vibrācijas, siltuma vai trokšņa tieša vai netieša novadīšana gaisā, ūdenī vai zemē, kam var būt kaitīga**

⁵² 2022. gada 14. jūlija likums "Grozījumi likumā "Par piesārņojumu"". <https://likumi.lv/ta/id/334151>.

⁵³ Sk. detalizētāk 2022. gada 14. jūlija likums "Grozījumi likumā "Par piesārņojumu"" anotāciju <https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/ECAC8EC1DB78C07EC22588470049FC6B?OpenDocument>

⁵⁴ Pārējie likuma "Par piesārņojumu" 18.¹ panta trešās daļas punkti attiecas uz citiem specifiskiem gadījumiem.

⁵⁵ Sk. Satversmes tiesas 2017. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2017-02-03 18.1. punktu.

⁵⁶ Sk. Satversmes tiesas 2017. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2017-02-03 18.1. punktu.

ietekme uz cilvēku veselību vai vidi un kas var radīt kaitējumu īpašumam vai ietekmēt dabas resursu izmantošanu un cita veida likumīgu vides izmantošanu.⁵⁷

[10.2] Pamatojoties uz likuma "Par piesārņojumu" 18.¹ panta trešo daļu, Ministru kabinets 2014. gada 7. janvārī pieņēma noteikumus Nr. 16 "Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība".

[10.2.1] Līdzīgi kā likumā "Par piesārņojumu" Noteikumu Nr. 16 1.1. punkts paredz, ka bez vides trokšņa un trokšņa kartēšanas jautājumiem šie noteikumi nosaka citu "trokšņa rādītājus, to piemērošanas kārtību un novērtēšanas metodes." Savukārt Noteikumu Nr. 16 3. punkts nosaka, ka noteikumu mērķis ir "noteikt trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtību." Tātad **Noteikumi Nr. 16 cita starpā vispārīgi paredz plašu Ministri kabineta regulējuma ietvaru, t.sk. attiecībā uz izklaides troksni.**

[10.2.2] Noteikumu Nr. 16 4.11. apakšpunktā tiek plaši definēts jēdziens "**troksnis telpās**", t.i., **nevēlams vai kaitīgs troksnis telpās, tai skaitā troksnis, kuru rada vides trokšņa avoti.**

Noteikumu Nr. 16 9., 10. un 11. punkts un šo noteikumu 3. un 4. pielikums attiecīgi nosaka kārtību, kādā piemēro trokšņa rādītājus telpās, un trokšņa rādītāju novērtēšanas metodes. Piemēram, Noteikumu Nr. 16 9. punktā noteikti rādītāji, kādus izmanto, lai novērtētu troksni telpās: 1) $L_{Aeq,T}$ – trokšņa rādītāju, kas raksturo noteiktā diennakts daļā (diena, vakars vai nakts) telpā radīto troksni un 2) L_{Amax} – trokšņa rādītāju, kas raksturo naktī telpā radīto skaņas spiediena maksimālo līmeni. Savukārt Noteikumu Nr. 16 10. un 11. punkts nosaka noteikumus, kādā kārtībā piemēro trokšņa rādītājus telpās, kādi ir trokšņa robežlielumi telpās (tehniskos priekšnoteikumus detalizētāk nosaka Noteikumu Nr. 16 3. un 4. pielikumā) un kas ir tiesīgs veikt robežlielumu mērījumus (akreditētas laboratorijas). Noteikumu Nr. 16 3. pielikuma ir paredzēti vairāki tehniski priekšnoteikumi, ko ņem vērā, veicot trokšņa mērījumus, piemēram, ka diena ir no plkst. 7.00 līdz 19.00, vakars – no plkst. 19.00 līdz 23.00, nakts – no plkst. 23.00 līdz 7.00. Ja novērtējumu veic uz gadu, gads ir uz skaņas emisiju attiecināms gads ar vidējiem meteoroloģisko apstākļu rādītājiem u.c. Savukārt Noteikumu Nr. 16 4. pielikums nosaka trokšņa robežlielumus telpās⁵⁸:

⁵⁷ 2013. gada 31. janvāra likums "Grozījumi likumā "Par piesārņojumu"". <https://likumi.lv/ta/id/254899>

⁵⁸ Noteikumu Nr.16 9.,10., 11. un šo noteikumu 3. un 4. pielikumu detalizētāk sk. <https://likumi.lv/ta/id/263882-troksna-novertesanas-un-parvaldibas-kartiba>

Nr. p.k.	Telpas lietošanas funkcija	Trokšņa robežlielumi telpās ¹		
		L _{Aeq,T} (dBA) dienā no plkst. 7.00 līdz 19.00 (L _{Aeq,07-19})	L _{Aeq,T} (dBA) vakarā no plkst. 19.00 līdz 23.00 (L _{Aeq,19-23})	L _{Aeq,T} (dBA) naktī no plkst. 23.00 līdz 7.00 (L _{Aeq,23-07})
1.	Izglītības un audzināšanas iestāžu mācību telpas un lasītavas, apspriežu telpas	35	35	–
2.	Ārstniecības iestāžu kabineti	40	40	40
3.	Dzīvojamās telpas un guļamtelpas (tai skaitā bērnu iestādēs un sociālās aprūpes iestādēs) ²	35	35	30
4.	Ārstniecības un rehabilitācijas stacionāru slimnieku palātas ²	35	30	30
5.	Viesnīcu, viesu māju un moteļu numuri	40	35	35
6.	Skatītāju (klausītāju) zāles un sakrālās telpas	30	30	30
7.	Biroju un publisko pakalpojumu sniedzēju apmeklētāju pieņemšanas telpas	45	45	–

No šīm tiesību normām secināms, lai arī Noteikumu Nr. 16 normās tiek paredzētas trokšņa noteikšana un novērtēšana telpās, tomēr tās vērstas uz vides trokšņa novērtēšanu un pārvaldīšanu. Tās neparedz kārtību, kā būtu pārvaldāms un novērtējams izklaides troksni atbilstoši tā specifikai.

[10.2.3] Noteikumu Nr. 16 12. punkts paredz, ka Veselības inspekcija, pamatojoties uz attiecīgu iesniegumu, kontrolē saimnieciskas darbības (izņemot ar mūzikas atskaņošanu saistītas darbības) vai iekārtu (ieskaitot ventilācijas, saldēšanas iekārtas, kompresorus un liftus), vai satiksmes radītā trokšņa robežlielumu ievērošanu. **Ar mūzikas atskaņošanu un citu ar sabiedrisko kārtību saistīto trokšņa kontroli nodrošina attiecīgā pašvaldība. Tātad Noteikumi Nr. 16 regulē arī izklaides trokšņa jautājumus.**

[10.2.4] Cita starpā Noteikumu Nr. 16 8. punktā Ministru kabinets, izpildot likuma "Par piesārņojumu" 18.¹ panta trešajā daļā doto deleģējumu, ir paredzējis pašvaldībai **tiesības ar saistošajiem noteikumiem noteikt** zemākus vides trokšņa robežlielumus atsevišķās teritorijās un

klusos rajonus apdzīvotā vietā un lauku apvidos.⁵⁹ **Attiecīgi šī norma applicina plašo Ministru kabineta rīcības brīvības tvērumu likuma "Par piesārņojumu" 18.¹ panta trešās daļas deleģējuma ietvaros, jo attiecīgā likuma norma tiešā veidā neparedz attiecīgu Ministru kabineta rīcību.**

[10.3] No minētā tiesiskā regulējuma secināms:

- 1) Ar 2023. gada 15. jūnijā grozījumiem Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 11. pantā likumdevējs ir lēmis, ka izklaides trokšņa problemātika vismaz no sodīšanas viedokļa ir risināma kā sabiedriskās kārtības jautājums, nevis kā vide trokšņa jautājums. Proti, izklaides trokšņa traucējošais raksturs obligātā kārtībā netiek mērīts kā vides troksnis.
- 2) Lai arī nav normatīvo aktu līmenī speciālu noteikumu, kas izklaides troksni (kā daļu no sabiedriskās kārtības jomas) noteiktu ar regulatīva rakstura normām⁶⁰, tomēr spēkā esošajā likumā "Par piesārņojumu" ir noteikts visaptverošs regulējums par jebkāda trokšņa, t.sk. izklaides trokšņa, novēršanai vai mazināšanai. Tas izriet no likumdevēja nepārprotamas izšķiršanās:
 - (1) jebkuru troksni uzskatīt par piesārņojumu;
 - (2) paplašināt likuma "Par piesārņojumu" tvērumu uz jebkuru trokšņa veidu;
 - (3) paplašināt Ministru kabineta deleģējumu noteikt jebkura trokšņa rādītājus, to piemērošanas kārtību un novērtēšanas metodes.
- 3) Iepriekšējo secinājumu apstiprina arī Noteikumu Nr. 16 regulējums. No Noteikumu Nr. 16 normām izriet, ka Ministru kabinets, realizējot likuma "Par piesārņojumu" 18.¹ panta trešajā daļā paredzēto deleģējumu, ir regulējis plašu jautājumu loku. Kā jau tika norādīts, Ministru kabinets ir regulējis ne tikai vides trokšņa rādītājus, to piemērošanas kārtību un novērtēšanas metodes, bet arī citu trokšņa veidu⁶¹, t.sk. izklaides trokšņa piemērošanas kārtību. Noteikumu Nr. 16 12. punktā jau šobrīd Ministru kabinets noteicis, ka ar mūzikas atskaņošanu un citu ar sabiedrisko kārtību saistīto trokšņa kontroli nodrošina attiecīgā pašvaldība, tādējādi, likuma "Par piesārņojumu" 18.¹ panta trešās daļas 1. punkta ietvaros precizējot vai paplašinot likuma "Par piesārņojumu" 49. panta otrās daļas noteikumus. Savukārt, lai arī Noteikumu Nr. 16 4.11. apakšpunktā tiek plaši definēts jēdziens "troksnis telpās", aptverot arī izklaides troksni

⁵⁹ Detalizētāk sk. Noteikumu Nr. 16 8. punktu, <https://likumi.lv/ta/id/263882#p8>

⁶⁰ Piemēram, noteikumi, kas izklaides troksni izdalītu kā īpašu trokšņa veidu; noteikumi, kas definētu, kādi subjekti rada izklaides troksni; noteikumi, kas noteiktu nosacījumus, kas jāievēro izklaides trokšņa radītājiem, lai tiktu līdzsvarotas attiecīgo subjektu intereses ar iedzīvotāju interesēm uz privāto dzīvi, mājokļa neaizskaramību, labvēlīgu un veselībai nekaitīgu vidi u.c.

⁶¹ Arī mototrašu troksni. Sk. Ministru kabineta 2014. gada 7. janvāra noteikumi Nr. 16 "Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība" 15.¹-15.⁴ punktu. https://likumi.lv/ta/id/263882#p15_1

telpās, t.sk. cilvēku dzīvojamās telpās (mājoklī), tomēr tiesībsargs nerod saprātīgu izskaidrojumu, kāpēc Noteikumu Nr. 16 9., 10. un 11. punktā un šo noteikumu 3. un 4. pielikumā noteiktā kārtība atbilstoši atbildīgo iestāžu un likumdevēja uzstādījumam nav normu izklaides trokšņa novārēšanai. Noteikumos Nr. 16 nav noregulēta izklaides trokšņa novērtēšana un pārvaldība atbilstoši tā būtībai un likumdevēja uzstādījumam.⁶²

- 4) Turklāt, Ministru kabinets, ievērojot plašo deleģējumu, Noteikumu Nr. 16 8. punktā arī ir paredzējis pašvaldībām tiesības izdot saistošos noteikumus.

Apkopojot secināto, atzīstams, ka likuma "Par piesārņojumu" un Noteikumu Nr. 16 normu tvērums trokšņa jomā paredz iespēju ar regulatīva rakstura normām noregulēt izklaides trokšņa tiesisko kārtību, lai tiktu stiprināts ar Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 11. pantā paredzētais sodošais mehānisms par miera traucēšanu ar izklaides troksni. Turklāt likumdevēja dotais plašais deleģējums un Ministru kabineta līdzšinējā rīcība šī deleģējuma īstenošanā liecina, ka iedzīvotāju interesēm būtisko jautājumu izklaides trokšņa ierobežošanai ir iespējams noregulēt Noteikumu Nr. 16 ietvaros.

Līdz ar to viedoklis, ka izklaides trokšņa jautājumi netiek regulēti ar likuma "Par piesārņojumu" un Noteikumu Nr. 16 normām nav pamatots. Pretēji tam tiesībsargs konstatē, ka likumdevējs ir izveidojis sistēmu (valsts ir veikusi pasākumus), kuras ietvaros ir iespējams noregulēt arī izklaides trokšņa jomu.

[11] Vērtējot, vai šie pasākumi ir veikti pienācīgā kārtībā, konstatējams, ka šīs jomas atbildīgās iestādes un likumdevējs tos **nav veicis pienācīgā kārtībā**.

Tiesībsargs neapšaubā viedokli, ka izklaides vietu radītam izklaides trokšņa tiesiskajam regulējumam iespējams ir nepieciešams jauns regulējums, piemēram, izstrādājot un pieņemot Sabiedriskās kārtības likumu. Taču šis risinājums šobrīd nav efektīvs aizskarto pamattiesību aizsardzībai, jo nav paredzams, vai un kad tas tiks izstrādāts un pieņemts.⁶³ No Satversmes 96., 111. un 115. panta izrietošais valsts pozitīvais pienākums paredz bez kavēšanās novērst aizskarto

⁶² Tiesībsarga skatījumā noregulēt attiecīgo jautājumu arī vides normatīvajā aktā nav liegts līdz jaunā tiesiskā regulējuma izstrādei. Pretējā gadījumā juridiskās tehnikas prasības tiek nostādītās prioritārāk par pamattiesību aizskāruma novēršanu. Turklāt jāņem vērā, ka arī Satversmes tiesa ir atzinusi, ka vides normatīvajos aktos iekļaujas arī normatīvie akti, kas palīdz **nodrošināt kvalitatīvu dzīves vidi**. Sk. sal. Satversmes tiesas 2007. gada 8. februāra sprieduma lietā Nr. 2006-09-03 11. punktu.

⁶³ Sk. Saeimas Juridiskās komisijas 2024. gada 22 februāra sēdes protokolu, <https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/17842166ADE5A558C2258AC4002B5D70?OpenDocument> (aplūkots 30.05.2024.) un Ekonomikas ministrijas 2024. gada 26 aprīļa vēstule iniciatīvai "Naktsmieru Rīgai" Nr. 3.3-4/2024/1356S.

pamattiesību pārkāpumu, t.sk. pilnveidojot esošo nepilnīgo tiesisko regulējumu, iekams nav izstrādāts un pieņemts iecerētais jaunais tiesiskais regulējums. Ne regulējuma trūkums, ne uzsāktais darbs pie jauna tiesiskā regulējuma izstrādes nav un nevar būt attaisnojums pamattiesību pārkāpuma esamībai un turpināšanai, it īpašu nezināmu laika posmu.

Kā jau minēts iepriekš ECT ir atzinusi, ka **Konvencijas**, t.sk. šīs Konvencijas 8. panta, **mērķis ir garantēt “praktiskas un efektīvas”, nevis “teorētiskas vai iluzoriskas” tiesības**.⁶⁴ Tāpat Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmē noteiktās **pamattiesības nedrīkst būt deklaratīvas**. Ir jānodrošina arī to praktiska īstenošana.⁶⁵ Satversmes tiesa cita starpā ir atzinusi, ka, īstenojot Satversmes 111. un 115. pantu, ir piemērojams viens no vides tiesību principiem – piesardzības princips. Tas piemērojams arī potenciāla riska gadījumos – pat tad, ja risku nevar pilnībā konstatēt, prognozēt vai arī paredzēt tā sekas informācijas vai zinātnisku datu nepietiekamības dēļ. Saskaņā ar piesardzības principu vides aizsardzība neaprobežojas tikai ar aizsardzību pret jau draudošām briesmām un jau iestājušos sekas likvidēšanu, bet tās mērķis ir mazināt arī nākotnē iespējamās negatīvās sekas.⁶⁶ Papildus tam jāņem vērā, ka attiecībā uz mājokļa un privātās dzīves neaizskaramību no izklaides trokšņa ECT judikatūrā ir atzīts, ka **sankciju sistēmas pastāvēšana nav pietiekama, ja to nepiemēro savlaicīgi un efektīvi**.⁶⁷

Tiesībsargs konstatē, ka šobrīd ar vienīgo praktiski īstenojamo tiesisko regulējumu izklaides trokšņa ierobežošanā, t.i., ar Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 11. panta piemērošanu iedzīvotāju Satversmes 96., 111. un 115. pantā nostiprinātās tiesības efektīvi aizstāvēt neizdodas. Proti, tiesībsarga rīcībā ir gan konkrēti gadījumi, kur naktsmiera traucējums no izklaides vietām kā fakts ir konstatēts, bet iespējamais pārkāpējs nav noskaidrots, kā arī sankcijas nav piemērotas⁶⁸, gan atbildīgo iestāžu secinājumi par minētas normas piemērošanas problemātiku.⁶⁹

⁶⁴ ECT spriedums lietā MORENO GÓMEZ pret Spāniju (2005), 56. punkts. ECT spriedums lietā CUENCA ZARZOSO pret Spāniju (2018), 51. punkts.

⁶⁵ Satversmes tiesas 2008. gada 9. maija sprieduma lietā Nr. 2007-24-01, 12. punkts

⁶⁶ Sk. Satversmes tiesas 2008. gada 17. janvāra sprieduma lietā Nr. 2007-11-03 20.1. punktu un Satversmes tiesas 2017. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2017-02-03 19.2. punktu,

⁶⁷ ECT spriedums lietā CUENCA ZARZOSO pret Spāniju (2018), 51. punkts.

⁶⁸ Sk. piemēram, Rīgas valstspilsētas pašvaldības policijas 10.04.2024. lēmumu lietā Nr. 16084001079023-4.

<https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/17842166ADE5A558C2258AC4002B5D70?OpenDocument>

⁶⁹ Sk. Rīgas valstspilsētas pašvaldības policijas 13.02.2024. vēstuli Nr. RPP-24-132-nd Saeimas Juridiskajai komisijai par piemērošanas problemātiku. Sk. arī Saeimas Juridiskā komisijas 2024. gada 20. februāra sēdes protokolu, <https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/17842166ADE5A558C2258AC4002B5D70?OpenDocument>

Piemēram, Rīgas Pašvaldības policija ir norādījusi, ka procesos par juridisko personu izdarīto pārkāpumu – personas miera traucēšanu, sastopas ar ierobežotām pierādījumu iegūšanas iespējām, īpaši gadījumos, kad vairākas izklaides vietas ir koncentrētas vienā vietā, piemēram, Andrejsalā, Vecrīgā, Tallinas ielas kvartālā. Tas rada grūtības iegūt pietiekamu pierādījumu komplektu, kas pierādītu, ka konkrētās juridiskās personas izklaides vietā notiekošie procesi ievērojami ierobežo iedzīvotāju tiesības uz mieru. Tāpat Rīgas Pašvaldības policija paudusi uzskatu, ka nav objektīvi saukt komersantu pie atbildības, tikai pamatojoties uz vienas personas iesniegumu vai liecību. Šim aspektam ir būtiska nozīme, lai novērstu tiesību normas izmantošanu kā instrumentu personīgu strīdu risināšanai vai personīgai nepatikai un lai novērstu nepamatotas vai apzināti nepatiesas sūdzības par komersantu. Rīgas Pašvaldības policija norāda, lai gan policijai ir pienākums iegūt pierādījumus par personas vainu pārkāpuma izdarīšanā, tomēr šādu pārkāpumu pierādīšana faktiski nav iespējama bez aktīvas iedzīvotāju iesaistes.⁷⁰ Līdz ar to nav izslēdzami gadījumi, ka par miera traucēšanu Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 11. pantā paredzētā atbildība nemaz netiek piemērota.

Piemēram, Austrumlatgales prokuratūra, izskatot privātpersonas sūdzību par regulāru troksni no viesu nama, atzinusi, ka viesu nams (juridiska persona, komersants), kas iznomā telpas izklaides pasākumiem, nemaz nav atbildīgs par nomnieku rīcību. Papildus tam prokuratūra uzskata, ka šādu troksni ir jāmēra Noteikumu Nr. 16 paredzētajā kārtībā.⁷¹

Minētais ne vien apliecina problēmu attiecībā uz atbildības piemērošanu par miera traucēšanu ar izklaides trokšņiem, bet arī izgaismo nevienprātību šādu pārkāpumu vērtēšanā. Tiesībsargs uzskata, ka šāda situācija nav vērtējama kā efektīvs risinājums iedzīvotāju tiesību nodrošināšanai, jo tas neparedz vienotu kārtību, kas motivētu izklaides vietas respektēt iedzīvotāju tiesības uz privāto dzīvi un veselībai labvēlīgu vidi. Šajā saistībā jānorāda, ka no tiesību sistēmas efektivitātes viedokļa tikai ar sodoša rakstura mehānismiem (ar sodiem) nav iespējams nodrošināt efektīvu aizskarto pamattiesību aizsardzību. Jāņem vērā, ka praksē ir reāla situācija, ka, samaksājot sodu, trokšņotājs savu darbību bez jebkādiem šķēršļiem var turpināt, tādējādi turpinot pamattiesību pārkāpumu arī nākotnē. Līdz ar to bez atbilstošiem izklaides trokšņa regulatīvajiem noteikumiem,

⁷⁰ Sk. Rīgas valstspilsētas pašvaldības policijas 13.02.2024. vēstuli Nr. RPP-24-132-nd Saeimas Juridiskajai komisijai par piemērošanas problemātiku.

<https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/17842166ADE5A558C2258AC4002B5D70?OpenDocument>

⁷¹ Austrumlatgales prokuratūras 2023. gada 19. oktobra vēstule privātpersonai Nr. N-511-2023-07166.

Austrumlatgales prokuratūras 2024. gada 5. aprīļa vēstule tiesībsargam Nr. N-511-2024-002257.

kas nodrošinātu līdzsvarotu un motivējošu mehānismu pamattiesību ievērošanai, nav iespējams efektīvi novērst pamattiesību aizskārumus. Latvijā šāda regulējuma nav.

Ņemot vērā:

- ka likuma "Par piesārņojumu" normas neparedz nepārvaramus šķēršļus ar regulatīvām normām noteikt izklaides trokšņa tiesisko kārtību Noteikumu Nr. 16 ietvaros,
- ņemot vērā apstākli, ka citi normatīvie akti neregulē konkrēto jautājumu, kā arī
- ņemot vērā faktu, ka līdz šim atbildīgās iestādes nav veikušas attiecīgo normatīvo aktu pilnveidošanu atbilstoši tiesībām uz mājokļa neaizskaramību un piesardzības principam, lai novērstu ilglaicīgi pastāvošo iedzīvotāju pamattiesību aizskārumu,

tiesībsargs uzskata, ka **tādējādi valsts nav izpildījusi no Satversmes 96., 111. un 115. panta izrietošo pozitīvo pienākumu nodrošināt efektīvu aizsardzību pret izklaides troksni**. Līdz ar to Noteikumu Nr. 16 9., 10. un 11., 12. punkts, šo noteikumu 3. un 4. pielikumi, ciktāl tie nenodrošina izklaides trokšņa regulējumu ārpus sodošo normu ietvara, neatbilst Satversmes 96., 111. un 115. pantam.

Citiem vārdiem sakot, Noteikumu Nr. 16 12. punkts, t.i., vienīgā tiesību norma, kas šajos noteikumos detalizē izklaides trokšņa tiesisko regulējumu, paredz vienīgi ar mūzikas atskaņošanu un citu ar sabiedrisko kārtību saistīto trokšņa "kontroli", bet ne citu, t.sk. preventīvu, pasākumu izstrādi un ieviešanu, tādējādi arī nedodot pašvaldībai iespēju pilnvērtīgi nodrošināt iedzīvotāju aizsardzību pret pārmērīgu izklaides troksni. Savukārt Noteikumu Nr. 16 9., 10. un 11. punktā un šo noteikumu 3. un 4. pielikumā noteiktā kārtība paredz iedzīvotāju aizsardzības mehānismus, kas nav piemērojami izklaides troksnim. Valsts pasīvā rīcība šī tiesiskā regulējuma pilnveidošanā līdz jaunā tiesiskā regulējuma pieņemšanai, rada situāciju, ka cilvēku pamattiesības nepārtraukti tiek pārkāptas. Situācija, kurā iedzīvotājiem nav iespējams baudīt mieru savā mājoklī izklaides vietu radītā trokšņa dēļ un kurā valsts nespēj noteikt noteikumus (atrast līdzsvaru) starp izklaides vietu interesēm (gūt peļņu no īpašuma) un iedzīvotāju tiesībām baudīt mieru mājoklī (īpaši nakts laikā), nav atzīstama par līdzsvarotu un taisnīgu. Šajā situācijā valsts nav nodrošinājusi taisnīgu līdzsvaru starp iesaistīto personu interesēm. Šajā saistībā tiesībsargs vēlas atkārtoti akcentēt faktiskās un tiesiskās situācijas realitāti, kas ilustrē interešu līdzsvara disbalansu. Proti, šobrīd izklaides vietas īpašnieks, samaksājot sodu vai apšaubot soda piemērošanu, var turpināt atskaņot izklaides troksni, tādējādi turpinot iedzīvotāju miera, t.sk. naktsmiera, traucēšanu. Tiesībsargs uzskata, ka "izklaides trokšņa radītājs" Satversmes 115. panta izpratnē ir uzskatāms par "piesārņotāju". Vides aizsardzības tiesību pamatprincips paredz, ka "piesārņotājs maksā", proti, persona sedz

izdevumus, kas saistīti ar tās darbības dēļ radīta piesārņojuma novērtēšanu, novēršanu, ierobežošanu un seku likvidēšanu.⁷² Atbilstoši šim principam pēc analogijas valstij ir pienākums "izklaides trokšņa radītājam" noteikt tādus ierobežojumus, t.sk. īpašumtiesībām, kas motivē respektēt un nepārkāpt cilvēka tiesības uz privāto dzīvi (mieru mājās) un veselībai labvēlīgu vidi. Ja valsts pieļauj, ka "izklaides trokšņa radītājs" ar savu rīcību pārkāpj citu cilvēku pamattiesības, savukārt iedzīvotāji nevar efektīvi aizstāvēt savas pamattiesības, tad valsts nav nodrošinājusi taisnīgu līdzsvaru starp šo personu interesēm.

Tiesībsarga rekomendācija

Tiesībsarga likuma 25.panta pirmā daļa paredz, ka tiesībsargs pārbaudes lietu pabeidz ar lietā iesaistīto personu izlīgumu vai tiesībsarga atzinumu. Tā kā no pārbaudes lietas apstākļiem izriet, ka izlīgums lietā nav iespējams, tiesībsargs pārbaudes lietu pabeidz ar ieteikumiem. Tiesībsarga likuma 12. panta 4. punkts nosaka, ka tiesībsargs, izskatot pārbaudes lietu, sniedz Saeimai, Ministru kabinetam, pašvaldībām vai citām iestādēm ieteikumus attiecībā uz tiesību aktu izdošanu vai grozīšanu.

Ņemot vērā, ka šī lieta ilglaicīgi skar plašas sabiedrības intereses, un tā efektīvi nav atrisināma izlīguma veidā, kā arī ņemot vērā pārbaudes lietā secināto, tiesībsargs iesaka **līdz 2024. gada 1. decembrim** veikt grozījumus Noteikumos Nr. 16, novēršot šajā atzinumā konstatētos Satversmes 96., 111. un 115. panta pārkāpumus.

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 25. panta ceturto daļu atzinumam ir rekomendējošs raksturs.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

* No 2024.gada janvāra Tiesībsarga biroja gatavotie dokumenti tiek formatēti, ievērojot piekļūstamības prasības personām ar uztveres un redzes traucējumiem.

⁷² Sk. detalizētāk par šo principu ES vadlīnijas vides jautājumiem un politikai// Pieejams: <https://www.yumpu.com/lv/document/view/27454468/es-vadlinijas-vides-jautajumiem-un-politikai-ueapme#> (aplūkots 07.06.2024.).